

Ընդ թաւաթուփ հովանեաւ որ 'ի կանաչ շրշի սէզ,  
Ընկնաւ առեալք առ յարիւոյն խուսել շողից տօթակէզ,  
Աչք անդ յալիս վըտակին՝ ճախրեն մրտօք շեշտակի՝  
Ուր հինաւուրցըն Երասի դարիւ դարիւ զեղանի

Յեղէմին վայր փափկալի :

Յիշեն զիարդ մերթ պայծառ փայլէր արեւ Հայութեան  
ՅԱրարատայն ձիւնակող յամպխաղաց գտգաթան ,  
Որպէս ճաճանչ հատանէր մինչ յարեւմուտս փառք նորուն ,  
Յիշեն ու ողբան դառնապէս ըղգըժընդակ բաղդն այժմուն ,  
Եւ ուխք յալիս անդ գընան . . . »

Այլ աւանիկ օրակշիռ արեգն 'ի մուտս խոնարհի ,  
Հրաւէր տալով խնդամօլ մանկուոյն այնմիկ գեղանի :  
Գառնան ապա պտորախումբ յուրաստ յաղքերց կարկաջուն  
Եւ յանըրջոց սրտահեշտ և յըստուերաց հովասուն ,  
Հրաշից յՈստան լուսարփի :

Աւերիս Կարապետեան Կ . Պօլէյի  
Աշա . Ժառ . Վարժարանի :

## Կ Ե Ն Ս Ա Գ Ի Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

### Մ Ո Ւ Ի Ի Ի Ի Ի

ԲԱՋՄԱԹԻԻ ընթերցողաց ջնշին ի-  
րաց համար ունեցած՝ ճաշակը , և քա-  
նի մը երեսներու մէջ ամփոփելի իրու-  
ղութիւններով՝ հատօր մը կազմելու  
իղձը , հոյակապ մարդկանց պատմու-  
թիւնները գրեթէ միշտ անպէտ ման-  
րամասնութիւններով և սուտ ու ան-  
համ գռեհիկ վէպերով խաթարելու  
պատճառ եղած են : Կենսագրութեանց  
մէջ յաճախակի նոցա գործոց վերայ  
անիրաւ քննադատութիւններ կը յա-  
ւելուն : Մեք պիտի ջանամք Մոլիէրի  
սոյն կարճառօտ կենսագրութեան մէջ

այս անտեղութենէն խոյս տալ : Նորա  
անձնականին նկատմամբ միայն այն պի-  
տի ըսեմք , ինչ որ ճշմարիտ է և պատ-  
մելու արժանի , նորա գործոց վրայ լու-  
սամիտ հասարակութեան զգայմանց  
ներհակ նոր բան մը չի պիտի խօսիմք :  
Յովհաննէս Մկրտիչ Բողբլէն ծնաւ  
'ի Փարիզ 1622 Յունվար 15ին : Իւր  
հայրը Յովհաննէս Բողբլէն , որ թա-  
գաւորի Սենեկայարդարն էր եւ հնու-  
տեաց վաճառական , և իւր մայրը , Մա-  
րիամ Գրէսսէ , նորա բոլորովին իրենց  
վիճակին յարմար դաստիարակութիւն

մը տուին . նա մինչեւ իւր չորեքտասանամեայ հասակը իրենց խանութին մէջ մնաց եւ բաց 'ի իւր արհեստէն՝ միայն քիչ մը կարգալ ու գրել ուսաւ : Իւր ծնողքը նորա համար թագաւորին քով իրենց ունեցած պաշտօնը ժառանգելու իրաւունքն ստացան : Բայց իւր հանձարը զայն այլուր կը կոչէր : Միշտ պէտք է դիտել , որ գրեթէ գեղարուեստից մէջ հռչակաւոր հանդիսացող բոլոր անձինք , զանոնք առանց իրենց ծնողաց հաճութեան մշակած են և իրենց բընուածինը միշտ իրենց ստացած դաստիարակութենէն աւելի բուռն եղած է :

Բողբլէնի մեծ հայրը կատակերգութիւնը կը սիրէր և զայն մերթ քնդ մերթ Հոգէլ տը Պուրկոններ կը տանէր : Դեռատի Բողբլէն անմիջապէս անընկճելի հակակրօթիւն մը զգաց իւր պաշտօնին նկատմամբ : Իւր ուսման ճաշակն արծարծեցաւ , ստիպեց իւր մեծ հայրը որ զինքը դպրոց դնեն եւ վերջապէս իւր հօրը հաւանութիւնն ստացաւ , որ իբրեւ երթեւեկ աշակերտ Ժիզուլիթաց քով դրաւ , քաղաքացւոյ մը նախապաշարմամբ , որ կարծէր թէ՛ եթէ իւր որդին ուսումնական լինէր՝ իւր հարստութիւնը կը կորուսանէր : Պատանին Բողբլէն իւր դպրոց մտնելու եռանդէն սպասուածէն աւելի յառաջագիւ մութիւններ ըրաւ : Հինգ տարի դըպրոց մնաց , ուր Գոնդի առաջին իշխան Արման տը Պուրպոնի դասերուն հետեւեցաւ , որ ապա գրականութեան և Մոլիերի պաշտպան հանդիսացաւ :

Նոյն ժամանակ այս դպրոցին մէջ երկու պատանիներ կային , որոնք յետոյ մեծ համբաւ ունեցան աշխարհի մէջ : Ասոնք էին Շաբէլ եւ Պէրնիէ . սա իւր Հնդկաստանի ճանապարհորդութեամբ ծանօթ է և միւսը նշանաւոր եղած է քանի մը բնական և քաղցր

ուսնաւորներով , որոնք իւր սպասածէն աւելի զինքը հռչակեցին : Հիւիլլիէ անուն մեծատուն մը իւր ապօրինի որդւոյն , փոքրիկ Շաբէլի դաստիարակութեան մասնաւոր խնամք կը տանէր և նորա ուսումնասիրական նախանձը գրգռելու համար նորա դասընկեր ըրած էր պատանին Պէրնիէ , որոյ ծնողքը անբաւական էին իրենց փափագը յագեցնելու : Փոխանակ իւր ապօրինի որդւոյն առանց նկատողութեամբ սովորական դաստիարակ մը կարգելու , ինչպէս սովոր են շատ հայրեր իրենց անունը ժառանգող հարազատ որդւոց կարգելու հռչակաւոր Գասսանտին յանձնեց նորա դաստիարակութեան խնամքը :

Գասսանտի 'ի կանուխ ժամանակաց ճանաչած լինելով Բողբլէնի հանձարը , Շաբէլի և Պէրնիէի ուսմանց ընկերացոյց զայն : Երբէք հռչակաւոր ուսուցիչ մը աւելի արժանաւոր աշակերտներ ունեցած չէ : Նոյա իւր Եսիկուրեան իմաստասիրութիւնն ուսոյց , որ թէ եւ միւսներուն չափ սխալ , գէթ դպրոցի մէջ աւանդուածէն աւելի լաւ ոճ մը և աւելի ճշմարտանմանութիւն մը ունէր և նորա բարբարոսութենէն ազատ էր : Բողբլէն շարունակեց Գասսանտի քով դաստիարակիլ : Դպրոցէն ելնելէն յետոյ իւր բնականէն աւելի օգտակար բարոյական սկզբունքներ ընդունեց այս իմաստասիրէն , յորոց իւր բոլոր կենաց մէջ դուն ուրեք խոտորեցաւ :

Իւր հայրը հիւանդոտ և ծառայելու անբաւական լինելով Բողբլէն պարտաւորեցաւ իւր թագաւորին քով ունեցած պաշտօնը 'ի կիրածելու : Լուի ԺԳԴ 1641 ին 'ի Լանկոտդ ըրած ճանապարհորդութեան ժամանակ նորա հետեւեցաւ և 'ի Փարիզ դարձին , իւր կատակերգութեան մասին ունեցած սէ-

րը, որ իւր ուսման պատճառ եղած էր, բուռն զօրութեամբ արծարծեցաւ:

Այն ժամանակ սկսեւ էր Թէառ-  
րոնը ծաղկիլ, գեղեցիկ-գպրութեան այս  
մասը, որ իւր խանձարուրին մէջ այն-  
չափ արհամարհուած էր, իւր կատա-  
րելագործութեան միջոցին Տէրու-  
թեան մը փառաց սատարեց: 1625 էն  
առաջ Փարիզի մէջ հաստատուն գու-  
սաններ չը կային: Քանի մը խեղկատակ-  
ներ, ինչպէս յիտալիա, քաղաքէ քա-  
ղաք կը թափառէին: Սորա Հարսիի,  
Մոնչըրէդիէնի կամ Պալգազար Պարոյի  
գուսանական խաղերը կը ներկայացը-  
նէին: Այս հեղինակներն իրենց գոր-  
ծերը հատը տասը սկուտի կը վաճա-  
ռէին:

Բիէր Գորնէյլ 1630 տարւոյն մի-  
ջոցները, Թէագորսը իւր այլանդակ և  
գծուած վիճակէն բարձրացոյց: Իւր ա-  
ռաջին կատակերգութիւնները, որ այն-  
չափ լաւ էին իւր դարուն նկատ-  
մամբ, որչափ վատ մերինին, Փարի-  
զի մէջ գուսանական խմբի մը հաս-  
տատուելուն պատճառ եղան: Սա-  
կաւ ժամանակէն յետոյ Ռիչըրլէօ կար-  
դինալի տեսարանի մասին ունեցած սե-  
րը՝ կատակերգութեան ճաշակը նորա-  
ձեւութեան վերածեց, և այսօրուան  
Ֆրանսիոյ մէջ տեսնուածէն աւելի ներ-  
կայացումներ տուող մասնաւոր խումբ  
բեր կային այն ժամանակ:

Բողբլէն քանի մը պերճախօսութե-  
տաղանդ ունեցող երիտասարդաց ըն-  
կերակցութեամբ Սէն — Ժէրմէնի ար-  
ուարձանին և Սէն — Բուլի թաղին մէջ  
ներկայացումներ տուաւ: Այս ընկե-  
րութիւնը անմիջապէս բոլոր միւսները  
նսեմացոյց և Հոլանդացի Թէատրոն կոչուե-  
ցաւ: Մանեոնի աշխատասիրած Ար-  
պախէրս ողբերգութիւնը, որ 1545 ին-  
չի լոյս ընծայեցաւ, Հոլանդաւոր Թէ-  
ատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ: Վեր-

ջապէս Բողբլէն զգալով իւր հանճարը,  
որոշեց բոլորովին անոր նուիրելով իւր  
անձը՝ կատակերգակ եւ միանգամայն  
հեղինակ լինիլ և իւր հանճարէն շահ  
ու փառք քաղել:

Յայտնի է, որ Աթենացւոյ մէջ յա-  
ճախակի հեղինակները կը ներկայացնէին  
իրենց կատակերգութիւնները և հրա-  
պարակի մէջ իրենց քաղաքացւոյ առ-  
ջեւ շնորհքով խօսիլը բնաւ ամօթ չէին  
համարեր: Մոլիէր այս գաղափարով  
քաջալերուած առ ոչինչ գրեց իւր  
դարուն նախապաշարումները: Իտա-  
լացի և Հոլէլ տը Պուրկոննի գուսա-  
նաց օրինակին հետեւելու համար Մո-  
լիէր անուան ստանձնեց: Արդէն Մո-  
լիէր անուամբ ուրիշ կատակերգակ մի  
եւս կար, որ Բոլլէ-Էնի ողբերգու-  
թիւնը յօրինած էր:

Նոր Մոլիէրը Ֆրանսիոյ քաղաքա-  
կան պատերազմաց տեւողութեան  
բոլոր միջոցին անձանթ մնաց: այս տա-  
րիներուն ընթացքին մէջ իւր տաղան-  
դը մշակեց և քանի մը կատակերգու-  
թիւններ պատրաստեց: Նա իտալական  
տեսարանաց հաւաքածոյ մը կազմած  
էր, յորոց գաւառաց համար փոքրիկ  
կատակերգութիւններ կը յօրինէր: Այս  
առաջին խիստ անկանոն փորձե-  
րը աւելի իտալական այն վատ թէատ-  
րոնէն յառաջ կը գար, ուստի գաղա-  
փարած էր զանոնք, քան թէ իւր հան-  
ճարէն, որ դեռ լիովին զարգանալու  
առիթ ունեցած չէր: Հանճարը զմեզ  
պարփակող իրաց համեմատ կը տարա-  
ծի և կ'ամփոփի: Նա գաւառաց հա-  
մար սիրահար Բօլլէլը, Երեւ Բոլլէլները  
և ուսուցիչ յօրինեց, որոց վերնագիրները  
միայն մնացած են: Քանի մը հետագրը-  
քիրներ Մոլիէրի այս կարգէն եղող  
երկու կատակերգութիւնները պահած  
են, մին Գոլլ Բօլլէլը և միւսը՝ Պարպոյի  
նախնայը: Ասոնք ամբողջ են և արձակ

գրուած , առաջնոյն քանի մը հաւա-  
ռածներն ու քանի մը դէպքերը ախաւյ  
բժշկին մէջ պահուած են և Պարպոյնի  
նախնիին մէջ Ժորժ — Տանդիւնի երրորդ  
արարուածին մէկ անկատար ծրագիրը  
կը տեսնուի :

Նորա առաջին կանոնաւոր կատա-  
կերգութիւնն է ապրիլ , որ հինգ ա-  
րարուածէ կը բաղկանայ : Այս գուսա-  
ներգութիւնը 1653 ին Լիոնի մէջ ներ-  
կայացոյց : Այս քաղաքին մէջ գաւա-  
ռական կատակերգուաց խումբ մը կար ,  
որ Մոլիէրի երեւմամբը երեսէ ինկաւ :  
Այս հին ընկերութեան քանի մը ան-  
գամները Մոլիէրի միացան , որ Լիոնէն  
բաւականաչափ կատարեալ խումբով  
մը մեկնեցաւ Լանկրտոգի վիճակները  
երթալու համար : Գոնդի իշխանը , որ  
Պէղիէրի մէջ Լանկրտոգի վիճակները  
կը կառավարէր , յիշեց զՄոլիէր , զոր  
վարժարանի մէջ տեսած էր , նորա  
յայտնի պաշտպանութիւն մը ըրաւ :  
Մոլիէր այս իշխանի առջեւ ներկայա-  
ցոյց Ապրիլ եւ սիրոյ Եթիմիոս-Լիւնը :  
Կը հաստատեն թէ Գոնդի իշխանը ու-  
ղեց զՄոլիէր իրեն քարտուղար կար-  
գել , բայց , բարեբաղդաբար ՚ի փառս  
Ֆրանսական թէատրոնի , Մոլիէր քա-  
ջութիւն ունեցաւ իւր տաղանդը պա-  
տուաւոր պաշտօնէ մը նախապատիւ  
համարել : Եթէ այս իրողութիւնը  
ճշմարիտ է , հաւասարապէս պատիւ  
կը բերէ թէ իշխանին եւ թէ կատա-  
կերգակին :

Մոլիէր ժամանակ մը բոլոր գա-  
ւառները չընկնէ և Կլընտովի , Լիու-  
նի եւ Ռուանի մէջ ներկայացում  
ներ տալէն զինի , վերջապէս 1653 ին  
՚ի Փարիզ վերադարձաւ : Գոնդի իշ-  
խանին յանձնարարականով Լուի ԺԳ  
Թագաւորի միակ եղբոր՝ Պարոնին ներ-  
կայանալու պատիւն ունեցաւ , որ  
զայն Թագաւորին ու մայր Թագուհոյն

ներկայացոյց : Մոլիէր եւ իւր խումբ  
բը մի եւ նոյն տարւոյն մէջ նոյնին  
վեհափառութեանց առջեւ Նիգոմեդի  
ողբերգութիւնը ներկայացուցին այն  
թէատրոնին մէջ , զոր Թագաւորի հը-  
րամանաւ հին Լուվրի Պահակաց սը-  
րահին մէջ կառուցուած էր :

Ժամանակէ մը ՚ի վեր Հոգէլ տը  
Պուրկոնէի մէջ հաստատուած գուսա-  
նական խումբ մի կար : Ասոնք նոր  
խումբի առաջին ներկայացումին հան-  
դիսատես եղան : Մոլիէր Նիգոմեդի  
ներկայացնէն յետոյ դէպ ՚ի Թէատ-  
րոնին եզրը յառաջանալով Թագաւո-  
րէն ճառ մը արտասանելու հրաման  
ստացաւ , որով շնորհակալութիւն  
յայտնեց Նորին Վեհափառութեան  
մարգարութեանէն եւ ճարտարու-  
թեամբ Հոգէլ տը Պուրկոնէի կատա-  
կերգուները դրուատեց , որոց նախան-  
ձէն կերկրնէր , և ՚ի գաւառս ներկա-  
յացուցած կատակերգութեան մը մէկ  
մասը հանդիսացնելու թողտուութիւն  
խնդրելով իւր ճառը վերջացոյց : Եւ  
կատակերգութենէ մը յետոյ փոքրիկ  
զաւեշտ մը ներկայացնելու նորաձե-  
ւութիւնը անհետ եղած էր Հոգէլ տը  
Պուրկոնէի մէջ : Թագաւորը Մոլիէրի  
խնդիրը ընդունեց , որով անմիջապէս  
սիրահար Բժիշկը խաղացին : Այնու-  
հետեւ սովորութիւն եղաւ հինգ ա-  
րարուած կատակերգութենէ մը յե-  
տոյ միարարուած կամ եռարարուած  
զավեշտ մը ներկայացնել :

Մոլիէրի խումբը ՚ի Փարիզ  
հաստատուելու հրաման ստանալով՝  
Բժի — Պուրպոնի թէատրոնը խաղա-  
կան գուսանաց հետ բաժնեցին , ու  
բոնք քանի մը տարիներէ ՚ի վեր  
զայն կը վայելէին : Մոլիէրի խումբը  
այս թէատրոնին մէջ երեքշաբթի ,  
հինգշաբթի , և շաբաթ օրերը ներկա-  
յացում կը տային եւ մնացեալ օրե-

րը՝ Իտալացիք ։ Հոգէլ տը Պուրկոնեի խումբն եւս շտաթը միայն երեք ներկայացում կը տար , բայց երբ նոր կատակերգութիւններ ունենար , կաւորող էր երեքէն աւելի ներկայացումներ եւս տալ ։

Մոլիէրի խումբն այս ժամանակէն օրհնալ յանուն իւր պաշտպանին Պալմի իւմբ տիտղոսն ստացաւ ։ Մոլիէր 1659 Նոյ . 18ին իւր Մաղաճանայ պըղէկ կատակերգութիւնը ներկայացոյց , որ տարօրինակ յաջողութիւն մը ունեցաւ . ուստի երկրորդ ներկայացման կատակերգութիւնը պարտաւորեցան տեղերու գիները բարձրացնել հանդիսակաւնաց տարապայման յաճախութիւնը նըւազելու նպատակաւ ։ Այս ներկայացմանց մէջ Մոլիէր Մասթարիլէ գերը կը կատարէր ։

1660 ին Պարոնը Մոլիէրի խումբին Բուլէ — Բուայալի սրահը շնորհեց , զոր Ռիշլիէս կօրտինալը Միլաճ ներկայացընելու համար կառուցանել տուած էր ։ Այս ողբերգութեան մէջսյն պաշտօնեան հինգ հարիւր տողէն աւելի ուսանաւորներ յորինած էր ։ Այս սրահը այնչափ վատ յորինուած էր , որչափ այն ողբերգութիւնը , որոյ համար կառուցաւ ։ Մոլիէրի խումբը մինչեւ իւր գլխաւորին մահը այս շնորհքն վայելեց ։ Այնուհետեւ գուսաներգութեան անանձնաշնորհութիւն ունեցողներուն յանձնուեցաւ , ուր թէեւ գուսաներգութենէ աւելի՝ բանախօսութիւններ կը կատարուէին ։

Մոլիէր 1658 էն մինչեւ 1673 թուականը , 15 տարւոյ ժամանակամիջոցին մէջ , իւր բոլոր կատակերգութիւնները ներկայացոյց ։ Ուղեց ողբերգութեանց մէջ եւս դեր կատարել , բայց չը յաջողեցաւ . նա ձայնի արագ եւ յստակ հնչում մի ունէր , եւ տեսակ մը հեկեկանք , որոնք լուրջ խաղերու

անյարմար էին , բայց զաւելտական խաղերը աւելի զուարճալի կընէին ։ Օրիորդ տիւ Գրուաղի , Բոլ Բուասոն գուսանին կինը , Մոլիէրի հետեւեալ կենդանագիրը կը տայ մեզ ։

«Նա ոչ այնչափ յոյր էր և ոչ այնչափ վտիտ , գրեթէ միջահասակ էր , ազնուազիր , գեղասրուն , յամրնթաց , լըջագէմ , ստուարաքիթ , մեծաբերան , թանձրաշուրթն , թխագոյն , թաւ ուսեւայօն ։ Իւր դիմաց այնպիսի զանազան շարժումներ կը տար , որոնք իրեն բոլորովին գուսանական կերպարանք մը կընծայէին ։ Քաղցր , բարեբարոյ և վեհանձն բնաւորութիւն մը ունէր ։ Բուռն արտասանութիւնը կը սիրէր , և երբ իւր կատակերգութիւնները գուսանաց կը կարդար , կ'ուզէր որ իրենց տղաքներն միասին բերեն , որպէս զի նոցա բնական շարժումներէն օրինակներ գաղափարէ » ։

Մոլիէր Փարիզի մէջ բազմաթիւ կուսակիցներ շահեցաւ և գրեթէ նոյնչափ եւս թշնամիներ ։ Հասարակութիւնը լաւ կատակերգութիւնները ճանաչելու և զանոնք ինքնին ամենայն անաչառութեամբ դատելու վարժեցոյց ։ Մի և նոյն հանդիսատեսները , որ ուրիշ հեղինակներու միջին կատակերգութիւնները կը ծափահարէին , Մոլիէրի ամենափոքրիկ վրիպակը խռտտութեամբ մատնանիշ կ'առնէին ։ Մարդիկ մեր վրայ ունեցած ակնկալութեամբ կը դատեն զմեզ , հուշակաւոր հեղինակի մը ամենաշփոթ սխալը՝ հասարակութեան չարակամութեան հետ միանալով՝ բաւական են լաւ գործոյ մը յարգը կորուսանելու համար ։

Լուի ԺԴ որ բնական ճաշակ մը ունէր և արդարադատ , այլ անմշակ , միտք մը , յաճախակի իւր հաւանութեամբ արքունիքն ու քաղաքը Մոլիէրի կատակերգութեանց հանդիսա-

տես կը լինէին : Այս թագաւորն ազգին համար աւելի մեծարոյ պիտի լինէր եթէ լաւագատեւը համար իւր իշխանաց վճռոյն կարեւորութիւն չտար :

Մոլիէր անագորոյն թշնամիներ ունեցաւ և մանաւանդ ժամանակակից յուր հեղինակները և անոնց պաշտպաններն ու արքանեակներն : սոքա ջերմեռանդները նորա դէմ յարուցին , նմա գայթակղական գիրքեր վերագրեցին , ամբաստանեցին , որ ճոխ մարդիկները 'ի խաղ ներկայացուցած է , մինչդեռ ընդհանրապէս մոլութիւնները միայն ներկայացուցած էր : Նա այս ամբաստանութեանց ներքեւ պիտի ընկնէր , եթէ Ռասինի և Տէբարէոյի քաջալեր և ձեռնտու հանդիսացող մի և նոյն թագաւորը , Մոլիէրի եւս պաշտպան չը հանդիսանար :

Մոլիէր հաղար ոտկոյ թուշտի մը ունէր , որոյ մէկ եօթնորդը իւր խումբին կը տար : Իւր գործոց յաջողութենէն ստացած հարստութիւնը զինքը անկարօտ վիճակի մէջ գրին : Թէատրոնին եկամուտը , շահու գրած դրամագրէ խոյն տոկոսին հետ հաշուելով՝ գրեթէ երեսուն հազար լիրա հասցած ունէր , գումար մը , որ նոյն ժամանակին՝ ներկայ ժամանակիս մէջ հաւատար գումարի մը իրական արժէքին եռապատկին չափ կ'արժէր :

Մոլիէր թագաւորին քով ունեցած վարկովը կարողացաւ իւր բժշկի որդւոյն համար կանոնիկոսի աստիճան ըստանալ : Այս բժիշկը Մոլիէրին կը կուշուէր : Հանրաձանօթ է , որ երբ Մոլիէր օր մը թագաւորին հետ ճաշի նըստած էր . « Դուք բժիշկ մը ունիք , ըսաւ անոր թագաւորը , ի՞նչ կրնէ ձեզ - Տէր արքայ , պատասխանեց Մոլիէր , իրարու հետ կը խօսիմք , ինձ գեղեր կը տայ , զանոնք բնաւ չեմ գործածեր և կը բժշկուիմ » :

Մոլիէր իւր հարստութիւնը ողնիւ և իմաստուն կերպով մը կը տնտեսէր , ընտիր ընկերութեան մարդիկը իւր քով կրնգունէր , այն է Դարէլներ , Ժանսագներ , Տէբարօներ , և այլն , որոնք հեշտութիւնը իմաստասիրութեան կը մեացընէին : Նա Օդէոյի մէջ գիւղական տուն մը ունէր , ուր յաճախակի նոցա հետ իւր պաշտօնի կարծուածէն աւելի յոգնութիւններէն կը հանգստանար :

Վիլլոն մարաջխառը , որ իւր հանձարով ու Տէբրէոյի հետ ունեցած բարեկամութեամբը ծանօթ է , ստէպ Մոլիէրի քով կ'երթար և նորա հետ կ'ապրէր , ինչպէս Լէլիոս՝ Գէրանսի հետ : Մեծն Գոնտէ կը սրարտաւորէր զայն , որ յաճախակի իրեն այցելէ և կը սէր թէ նորա խօսակցութեան մէջ միշտ ուսանելու բան մը կը գտնէր :

Մոլիէր իւր հասութիւն մէկ մասը ողորմածութենէ դերի վերոյ առատաձեռնութեւ կը գործածէր : Տաղանդաւոր գեռահաս հեղինակները մեծ պարգեւներով կը խրախուսէր . Ֆրանսիա թերեւս Մոլիէրի կը պարտի զՌասին , Գեռատի Ռասինը իւր քովն առաւ , որ իւր տասնըննամեայ հասակին մէջ Բոր - Բուայեալէն կ'ընէր թէատրոնի մը մէջ աշխատելու համար : Մոլիէր մը մէջ աշխատելու համար , Մոլիէր նմա Թէաթէն և Շարլիէ ողբերգութիւնները յորինել տուաւ , թէև այս գործերը ներկայացուելու արժանաւորութիւն չունէին , բայց 'ի քաջալերութեան գեռահաս հեղինակին հարկը լուրի պարգեւեց և իշխաֆի եղբայր ծրագիրը տուաւ նմա : Թերեւս անպէտ չէ ըսել , որ Ռասին գրեթէ մի եւ նոյն ժամանակամիջոցին մէջ , այսինքն 1661 ին , Լուրի ԺԴի ամուսնութեան վրայ գեղօն մը յորինած լինելով՝ Պ. Գոլպեր յանուն թագաւորի նմա հարկաւ Լուրի դրկեց : Բայց յետ ժամանակաց Մոլիէրի ու Ռասինի իրարու

հետ ունեցած գաղութիւնը, դրակա-  
նութեան պատուոյն մեծ արատ մը ե-  
ղաւ, մինչդեռ այս երկու հանձար-  
ները, որոց մին միւսին բարերարն էր,  
պէտք էր որ յարստութեամբ բարեկամու-  
թեամբ ապրէին:

Մոլիէր ուրիշ մարդ մը ևս բարձ-  
րացոյց ու յառաջացոյց, որ իւր տա-  
ղանդին բարձրութեամբ և բնութե-  
նէ օժտուած մասնաւոր ձիրքերով ա-  
պագայ սերունդէն ճանաչուելու ար-  
ժանի է: Այս մարդն է Պարոն անուն  
կատակերգուն, որ որդերգութեան և  
զաւեշտի մէջ եղական եղաւ: Մոլիէր  
զայն իւր հարազատ որդւոյն նման խը-  
նամեց: Օր մը Պարոն Մոլիէրի յայտ-  
նեց թէ գաւառի գուսան մը, որոյ  
աղքատութիւնը ղենքը կ'արգիլէր ան-  
ձամբ ներկայանալու, իւր խմբին եր-  
թալ միանալու համար եկած էր իրմէ  
գուզնաբեայ օգնութիւն մը խնդրելու:  
Մոլիէր խմանալով որ եկողը Մոնտորժ  
անուն անձ մ'է, որ երբեմն իւր ըն-  
կերակիցն եղած էր. հարցուց Պարոնին  
թէ՝ որչափ պէտք էր տալ: Պարոնը ա-  
ռանց խորհելու պատասխանեց. «Չորս  
բիստոլ:—Տնւր նմա չորս բիստոլ քեզ  
համար, ըսաւ Մոլիէր, և ահաւասիկ  
քսան հատ ևս, զոր պէտք է ինձ հա-  
մար վճարես» և այս պարգեւին մի-  
ացոյց փռաւաւոր հանդերձ մը: Ասանք,  
թէ և փոքրիկ իրողութիւններ են, բայց  
նորա բնաւորութեան դրոշմը կը կրեն:

Ահաւասիկ ուրիշ պատմուելու ար-  
ժանի կէտ մի եւս: Մոլիէր մուրացիկի  
մը որդրմութիւն տուաւ. վայրկեանէ  
մը յետոյ սխաւ մուրացիկը նորա ե-  
տեւէն վազել և ըսաւ. «Տէր, թեր-  
եւս ինձ ոսկի լուի մը տալու դիտա-  
ւորութիւն չ'ունեիք, ահաւասիկ զայն  
ձեզ կը վերադարձնեմ:—Ա՛ռ, բարե-  
կամ, ըսաւ Մոլիէր, ահա հատ մի ևս» և  
գոչեց. «Առաքինութիւնը մը կը բը-

նակի:» Բացադանչութիւն մի, որ մեր-  
կապարանոց ցոյց կը տայ թէ Մոլիէր  
իրեն ներկայացող բոլոր դիպաց վրայ  
կը խորհրդածէր եւ ամենուրեք նկա-  
րել ուզած մարդոյն բնութիւնը կ'ու-  
սանէր:

Մոլիէր իւր յաջողութիւններով,  
պաշտպաններով, բարեկամներով եւ  
հարստութեամբ ստացած երջանկու-  
թիւնը չ'ունեցաւ իւր ընտանեաց մէջ:  
1661 ին դեռաւոր աղջկի մը հետ ա-  
մուսնացաւ, որ Պեժերէն և Մոտէն ա-  
նուն աղնուականէ մը ծնած էր: Կրտսէին  
թէ Մոլիէր այս աղջկան հայրն եղած էր,  
բայց ինչ եռանդեամբ, որ այս զրպար-  
տութիւնը տարածուած էր, նոյն ե-  
ռանդեամբ ևս հերքուեցաւ: Բազումք  
ապացուցին, որ Մոլիէր սոյն աղջկան  
ծննդէնէն յետոյ ճանաչած էր նորա  
մայրը: Հասակի անհամեմատութիւնը  
և այն վտանգները, որոց դեռաւոր և  
գեղեցիկ գուսանուհի մը ենթակայ է,  
այս ամուսնութիւնը թշուառացու-  
ցին. և Մոլիէր, թէեւ խմաստասէր,  
այսու՝ ամենայնիւ իւր ընտանիքը յափ-  
րութեանց, դառն վշտաց և մերթ ընդ-  
մերթ այնպիսի խեղկատակութեանց են-  
թարկեց, զորս այնչափ յաճախութե-  
թէատրոնի մէջ ներկայացուցած էր:  
Ստոյգ է թէ ուրիշներէ իրենց հանձա-  
րով վեր եղող մարդիկ, գրեթէ միշտ  
անոնց կը մերձենան իրենց տկարու-  
թիւններով. վասն զի ինչ իրաւամբ  
հանձարն զմեզ մարդկութենէն պիտի  
վերտդասէր:

Մոլիէր վերջին անգամ Կաթէնիալ  
կէանքն յօրինեց: Ժամանակէ մը ՚ի  
վեր կուրճքի հիւանդութիւն ունէր և  
մերթ ընդ մերթ արիւն կը թքնէր:  
Այս կատակերգութեւ երբորդ ներկա  
յացման օրը, տուջուրնէ աւելի ան-  
հանգստութիւն ղգաց, խորհուրդ տը-  
ւին նմա որ բնաւ չը խաղայ, բայց նա

ուզեց ձիգ մը ընել, որ իւր մահուան  
պատճառ եղաւ :

Մոլիէր միջնախաղին մէջ կարծե-  
ցեալ հիւանդը իբրեւ բժիշկ ընդու-  
նած ժամանակ, երբ ժիւառ (կ'երդ-  
նում) արտասանեց, ջղաձգութենէ մը  
բռնուեցաւ : Զայն մահամերձ իւր  
տունը տարին, որ Ռիշըլիէօի փողոցին  
մէջն էր : Մեծ պահոց մէջ ողորմու-  
թիւն հաւաքելու համար Փարիզ ե-  
կող երկու կրօնականներ, որոնք իւր  
տունը կը բնակէին, քանի մը վայր-  
կեան զայն խնամեցին, որոց բազկաց  
մէջ իւր հոգին աւանդեց, բերնէն հո-  
սած արեամբ հեղձամահ լինելով, 'ի  
հասակի յիսուն և մէկ ամաց, 1673  
Փետրվար 17ին : Միակ աղջիկ մը թո-  
ղուց, որ խիստ մտացի էր : Իւր այրին  
Կէրէն անուամբ գուսանի մը հետ ա-  
մուսնացաւ :

Մոլիէրի առանց կրօնական օգնու-  
թեան մեռնելու դժբաղդութիւնը և  
զաւեշտի դէմեղած նախապաշտումը՝  
Հարլէյի տը Շանվալոն Փարիզի ար-  
քեպիսկոպոսը պարտաւորեցին Մոլի-  
էրի թաղումը մերժել : Թագաւորը  
մեծ ցաւ զգաց նորա մահուան վրայ

և հաճեցաւ խնդրել Փարիզի արքեպիս-  
կոպոսէն, որ զայն եկեղեցւոյ մը մէջ  
թաղեն : Սէնդ-Էտիէնի ժողովրդապե-  
տուն ու ժողովաւորը շուրջից յանձն  
առնուլ : Ռամիլը, սր զՄոլիէր միմի-  
այն իբրեւ կատակերգակ կը ճանաչէր  
և կ'անգիտանար որ նա հոյակապ հե-  
ղինակ մը, իմաստասէր մը և իւր սե-  
ռին մէջ մեծ մարդ մը էր, յուզարկա-  
ւորութեան օրը նորա դրան առջեւ  
խանցաւ, իւր այրին պարտաւորե-  
ցաւ սլաւութեաններէն ստակ թափել,  
և այս ողորմելիները, որոնք յանգէտս  
յուզարկաւորութիւնը խռոված էին,  
պատկաւանօք նորա մարմնոյն ընկերա-  
ցան :

Նորա թաղման մոտին յարուցուած  
դժուարութիւնը եւ իւր կենաց ըն-  
թացից մէջ կրած անիրաւութիւնները  
յորդորեցին հաշակաւօր Բ. Պուհուրը  
հետեւեալ տապանագիրն յօրինել, որ  
Մոլիէրի համար բոլոր դրուածներէն  
միակ պատմուելու արժանին է, և որ  
ցարք նորա դործոց սկիզբը դրուած  
սուտ ու սխալ պատմութեան մէջ բը-  
նաւ չէ տեսնուած :

Դու աշնուացուցիր Քաղաքն ու Արքունիքը :

Բայց փոխարէն ինչ տրիտուր ստացար :

Ֆրանսացիք պիտի շինին օր մը

Իրենց ապերախտութենէն :

Նոցա համար այնպիսի կատակերգակ մը պէտք էր

Որ իրենց կրթութիւնը իւր փառքն ու ուսումն համարէր :

Բայց, Մոլիէր, քու փառացի բան մը չը պիտի պակսէր

Եթէ քո քաջիկ նկարագրած թերութեանց մէջ

Ֆրանսացւոց ապիրատութիւնը կշտամբած ըլլայիր :

Թարգ. — Ի Ֆրանսիայէն

Մ. Ս. Յակոբեան :